

کمیته انقلاب اسلامی تجربه ای مهم در سپهر پلیس جامعه گرا و مردمی (تهران ۱۳۶۲-۱۳۵۷)

دکتر یوسف ترابی*

سیداحسان رحمانی**

چکیده

کمیته انقلاب اسلامی یکی از اولین نهادهای مهم انقلابی بود که به صورت خود جوش توسط توده‌های عظیم مردم در درون مساجد محله‌های کشور تشکیل شد که مأموریت اصلی آن مراقبت از امنیت شهر و روستاها و مبارزه با عناصر رژیم پیشین و ضد انقلاب بود. طی فرمان تاریخی حضرت امام خمینی (ره) این نهاد، از ۲۳ بهمن ۱۳۵۷ تأسیس و تا پایان سال ۱۳۶۹ در صحنه امنیتی، سیاسی و اجتماعی کشور نقش فعالی داشت.

ضرورت تشکیل این نهاد در آن برهه از زمان، فقدان آمادگی لازم از سوی نیروهای رسمی پلیس یعنی شهربانی و ژاندارمری، به دلیل وقوع انقلاب و اهمیت حفظ انقلاب اسلامی بود. اقشار مختلف تأثیر گذار در تشکیل و حیات این نهاد مردمی، عبارت بودند از: روحانیون متعهد، برخی از زندانیان سیاسی آزاد شده، استادان دانشگاه و دانشجویان، کارگران، کارمندان و همه افراد دلسوز انقلاب اسلامی.

مهم‌ترین اقدامات این نهاد انقلابی و مردمی نیز عبارت‌اند از: کشف و دستگیری گروهک‌های تقاطعی فرقان، شناسایی و کشف کودتای نوژه در تیرماه ۱۳۵۹، مقابله با توطئه گروه‌های لیبرال، تشکیل کمیته کلانتری‌های تهران، ایجاد گشت خیابانی در سطح شهرها، اجرای طرح‌های حفاظت از انتخابات، حفاظت از شخصیت‌های انقلابی، شرکت در جبهه‌های نبرد حق علیه باطل؛ در ضمن فرمایش‌های حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری در همه موارد تأیید کننده این نهاد مردمی بوده است. متأسفانه علی‌رغم اهمیت این مسئله، تاکنون مطالعات دقیقی از حیث معرفی آن نهاد به جامعه و بر شمردن نقش آن در امنیت داخلی کشور و کمک و مساعدت به نیروهای پلیس، صورت نگرفته است.

کلید واژه‌ها

انقلاب (Revolution) / کمیته (Committee) / انقلاب اسلامی (Islamic Revolution) / امنیت (Security) / امنیت داخلی (Internal Security).

مقدمه

وقوع انقلاب‌ها همواره با پیدایش نهادها و سازمان‌های خودجوش و مردمی با ارزش‌های خاص انقلابی همراه بوده است در اغلب انقلاب‌های معروف جهان، سازمان‌ها و نهادهای نوینی از متن مردم، جایگزین سازمان‌های رژیم پیشین شده‌اند. یکی از نهادها و سازمان‌های مهم که پس از پیروزی انقلاب‌ها پدید می‌آید، نهادها و سازمان‌های شبه نظامی و شبه پلیسی متشکل از انقلابیون و توده مردم است. از آنجا که رژیم پیشین متکی بر نیروهای نظامی و پلیسی خویش بوده و آخرین سنگرهای دفاعی‌اش نیروهای مسلح است که پس از شکسته شدن اقتدار آنان معمولاً انقلاب‌ها به پیروزی می‌رسند؛ بنابراین به طور طبیعی نیروهای نظامی و پلیسی جدیدی که مورد اعتماد و اطمینان مردم و انقلابیون باشند روی کار می‌آیند.^۱ پیروزی اعجاب‌انگیز انقلاب اسلامی ایران به رهبری حضرت امام خمینی (ره) در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ نیز از این قاعده مستثنی نبود و نهادهای نوین و جدیدی مبتنی بر ارزش‌های والای اسلامی با روحیه عدالت‌طلبی تشکیل شد. یکی از اولین نهادهای مهم انقلابی، نهاد کمیته انقلاب اسلامی است که در بدو پیروزی انقلاب اسلامی به صورت خودجوش و توسط توده‌های عظیم مردم در درون مساجد محله‌های اغلب نقاط کشور و پایتخت تحت عنوان کمیته موقت امام خمینی تشکیل شد. مأموریت اصلی کمیته موقت انقلاب اسلامی، پاسداری و مراقبت از امنیت شهرها و روستاها، کمک به تأمین نیازمندی‌های اولیه مردم (نفط، نان، دارو و ...) و مبارزه با عناصر رژیم پیشین و ضد انقلاب بود. در اوایل پیروزی انقلاب اسلامی به دلیل اینکه نیروهای پلیس رسمی رژیم یعنی شهربانی و ژاندارمری تا حدود زیادی آسیب‌پذیر شده بودند و نیروهای انسانی آن‌ها آمادگی و شرایط لازم و بایسته را برای دفاع از انقلاب اسلامی و مبارزه با عناصر رژیم سلطنتی و متخلفان و مجرمان خاص را نداشتند، کمیته‌های انقلاب اسلامی به عنوان یک سازمان شبه نظامی و پلیسی که از متن ملت مسلمان ایران در داخل و کنار مساجد (کانون‌های اصلی انقلاب) تولد یافته بودند، مسئولیت تأمین امنیت داخلی کشور را به عهده گرفتند و زمینه را برای اصلاح و فعالیت مجدد نیروهای شهربانی و ژاندارمری فراهم کردند. با حکم تاریخی حضرت امام خمینی (ره) به حضرت آیت‌الله مهدوی کنی به عنوان سرپرست کمیته موقت انقلاب اسلامی، ساماندهی کمیته‌های انقلاب اسلامی از ۲۳ بهمن ماه ۱۳۵۷ آغاز و تا پایان سال ۱۳۶۹ در صحنه امنیتی، سیاسی و اجتماعی کشور نقش فعال و شایان توجهی داشتند که مع‌الوصف تا کنون کار تحقیقی و پژوهشی مطلوبی در رابطه با چگونگی تشکیل و عملکرد آن‌ها صورت نگرفته است و در این زمینه خلاء چشمگیری وجود دارد. نوشتار

۱- در ایران به لحاظ وفاداری خیل عظیمی از نیروهای نظامی و انتظامی به امام امت و انقلاب اسلامی هسته اولیه نیروهای نظامی انقلاب اسلامی از مردم و بعضی از عناصر ارتش تشکیل و در امور انتظامی از تعداد بسیاری از عناصر خوب پلیس و ژاندارمری در پاسگاه‌ها و کلانتری‌ها استفاده به عمل آمد.

حاضر گامی در جهت فرآیند تدوین عملکرد و تجربه گرانسنگ کمیته‌های انقلاب اسلامی سراسر کشور به عنوان پلیسی جامعه گرا و مردمی به‌شمار می‌آید.

تعاریف

الف- انقلاب^۱:

عبارت است از قیام و شورش مردم یک سرزمین بر مبنای یک ایدئولوژی برای واژگون ساختن وضعیت موجود و برقراری وضعیت آرمانی و مطلوب که بر محور رهبری شخصیتی برجسته و انقلابی صورت می‌گیرد (مطهری، ۱۳۶۲: ۱۲-۸).

ب- کمیته^۲:

کمیته واژه‌ای فرانسوی است که به معنای انجمن خصوصی، جرگه، عده‌ای برگزیده از یک حزب و جمعیت، انجمنی که برای مطالعه امور مالی یا علمی تشکیل می‌شود، به کار می‌رود (عمید، ۱۳۷۷: ۹۸۶).

ج- انقلاب اسلامی^۳:

عبارت است از قیام و شورش مردم مسلمان یک سرزمین بر مبنای ایدئولوژی اسلامی به منظور واژگون ساختن رژیم سیاسی طاغوتی و برقراری نظام اسلامی مطلوب بر محور رهبری شخصیتی برجسته و مسلمان (مطهری، ۱۳۶۲: ۱۲۳-۸).

د- امنیت^۴:

از حیث لغوی عبارت است از ایمن شدن، در امان بودن، بی‌بیمی، آرامش و آسودگی است و به لحاظ اصطلاحی یعنی مصونیت از تعرض و تصرف اجباری بدون رضایت است و در مورد افراد اینکه مردم هراس و خوفی نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته و به هیچ وجه حقوق آنان به خطر نیفتد و هیچ عاملی حقوق مشروع آنان را تهدید نکند (عمید زنجانی، ۱۳۷۳: ۵۴۸).

ه- امنیت داخلی^۵:

اصطلاحی است در مقابل امنیت خارجی و شاخص تفکیک آن مرز جغرافیایی است، بدین معنا که ایجاد وضعیت ایمن در قلمرو جغرافیایی ملت، کشور در حیطه معادلات و مطالعات امنیت داخلی قرار دارد (افتخاری، ۱۳۸۴: ۲۶).

بیان مسئله

پس از ادغام نیروهای انتظامی (شهربانی، ژاندارمری و کمیته انقلاب اسلامی) بعضاً این سؤال در برخی اذهان ایجاد شد که تشکیل کمیته در اولین روز های پس از پیروزی انقلاب اسلامی چه ضرورتی داشته است؟ و یا اینکه کمیته‌ها اساساً چه نقشی در انقلاب

1-Revolution
3-Islamic Revolution
5-Internal security

2-Committee
4-Security

و تأمین امنیت داخلی جمهوری اسلامی و پاسداری از آن داشته‌اند؟ و آیا کمیته‌های انقلاب اسلامی توانسته‌اند نقش خود را در تأمین امنیت داخلی ایفا کنند. تصویری که امروزه نسل سوم انقلاب، از کمیته‌های انقلاب اسلامی دارند، قطعاً تصویری آمیخته با ابهام و سؤال‌های فراوان است که ناشی از عدم دسترسی به واقعیات گذشته است و حتی برخی از خام‌اندیشان تحت تأثیر دشمنان از کمیته انقلاب اسلامی تصاویری منفی نیز ارائه کرده‌اند. در همین رابطه محقق همواره به دنبال فرصتی برای تحقیق در این زمینه بوده و در همین رابطه پژوهشی با عنوان کمیته انقلاب اسلامی در سال‌های آغازین پیروزی انقلاب اسلامی (بین سال‌های ۵۷ تا ۶۲) انجام داده، که به بررسی نقش و کارکرد این نهاد در تثبیت نظام و در تأمین امنیت داخلی پرداخته است.

تبار شناسی امنیت

امنیت در اصل از مصدر عربی امن گرفته شده است. یعنی ایمنی، اطمینان و آرامش خاطر و خاطر جمع بودن است. همچنین مترادف در امان بودن نیز است که با ترس، بیم و هراس در تضاد است و عینیت آن در جامعه زمانی به وقوع می‌پیوندد که اثری از ترس و وحشت نباشد و نیز اینکه ارزش‌های حیاتی مصون از هر گونه تعرض باشد. در فرهنگ انگلیسی به معنی در حفظ بودن، فراغت از خطر و اضطراب و تشویش آمده است.

امنیت در دانشنامه سیاسی به عنوان حالت فراغت از هر گونه تهدید یا حمله یا آمادگی برای رویارویی با هر تهدید و حمله آمده است. امنیت به معنای دیگر ناظر به یک پدیدهٔ نفسانی، ادراکی و احساسی است که لزوم تحقق آن، مرهون تحقق امنیت در عینیت زندگی فرد و جامعه‌ای که در آن به سر می‌برد نیست بلکه همین اندازه که دل و باور انسان نسبت به فقدان عامل تهدید و تعرض علیه خود اطمینان حاصل کند از امنیت برخوردار است.

انواع امنیت

امنیت را به صورت فردی، سیاسی، اقتصادی، قضایی، انتظامی، اداری، روانی، شغلی، اجتماعی، مرزی، جهانی، ملی، جغرافیایی و انسانی می‌توان تقسیم‌بندی کرد. اساساً طبقه‌بندی خاصی برای امنیت وجود ندارد و امنیت را بر مبنای مختلف، می‌توان تقسیم‌بندی کرد. امنیت از بُعد انسانی به دو صورت درونی و برونی نیز تعریف شده است که امنیت درونی دربرگیرندهٔ رفتار فیزیکی و ظاهری افراد جامعه اعم از مادی و غیرمادی و توازن بین آن‌ها را شامل می‌شود. پس هر عاملی که احساس آرامش را در شهروندان به وجود آورد به نوعی امنیت درونی را ایجاد می‌کند.

امنیت از دیدگاه صاحب نظران

مولار معتقد است امنیت به سه شکل ملی، اجتماعی و انسانی وجود دارد. هدف مرجع امنیت در هر یک از این اشکال متفاوت است و به تناسب تفاوت در مراجع امنیت، تهدیدات نیز متفاوت خواهد بود. امنیت ملی را حفظ مردم یک کشور در مقابل حمله فیزیکی دانسته و امنیت اجتماعی را قابلیت حفظ شرایط قابل پذیرش داخلی برای تکامل الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، هویت ملی و رسوم می‌داند و امنیت انسانی را مصنوعیت از تهدیداتی چون بیماری، خشونت و ... می‌داند (نویدینا، ۱۳۸۲: ۶۰-۵۷).

ویور امنیت اجتماعی را توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی آن تحت شرایط تغییر و تهدیدات واقعی و یا احتمالی تعریف می‌کند و زمانی مطرح می‌شود که جامعه تهدیداتی نسبت به هویتش احساس کند (روی، ۱۳۸۲: ۷۰۸).

بوزان معتقد است امنیت اجتماعی تبلور نیرویی بالقوه یا بالفعل به عنوان تهدیدی برای هویت افراد جامعه است که به حفظ مجموع ویژگی‌هایی ارجاع دارد که بر مبنای آن خودشان را به عنوان عضو یک گروه اجتماعی قلمداد می‌کنند؛ به بیان دیگر معطوف به جنبه‌هایی از زندگی فرد می‌شود که هویت گروهی او را سامان می‌بخشد (همان، ۶۹۰-۶۸۵).

مزلو نیازهای ایمنی را نخستین نیاز روانی بعد از نیازهای فیزیولوژیک می‌داند. رضای نیازهای ایمنی مستلزم پایداری، امنیت و رهایی از ترس و نگرانی است و زمینه را برای سر بر آوردن نیازهای متعالی‌تر و خودشکوفایی انسان فراهم می‌کند (مزلو، ۱۳۷۲: ۳۰-۲۸).

عوامل مؤثر بر امنیت داخلی

۱) عوامل افزایش دهنده

احساس امنیت در جامعه می‌تواند ضریب امنیت را تا حد مطلوبی بالا ببرد. بنابراین، افزایش ضریب امنیت داخلی می‌تواند به عواملی مانند اجتماعی، اقتصادی و انسانی ربط پیدا کند که به بعضی از مصادیق مهم آن اشاره می‌شود.

داشتن فضای معنوی، هنجارهای حاکم بر جامعه، وجود قوانین متقن و قوه مجریه کارآمد، هوشیاری و عدم سهل‌انگاری دستگاه‌های نظارتی، اقتدار پلیس، گسترش عدالت اجتماعی و عدم تبعیض، حضور مردم در صحنه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، همسو بودن مردم با دولت، احساس رضامندی مردم، ترویج ملی‌گرایی به جای قومی‌گرایی و فعالیت و تبلیغات منطقی صدا و سیما در جهت حفظ ارزش‌ها و وحدت ملی و اندیشه‌سازی نقش مهمی در فرآیند امنیت عمومی داخلی ایفاء می‌کند.

۲) عوامل کاهش دهنده

کاهش ضریب امنیت داخلی را می‌توان عکس افزایش آن دانست و در اغلب موارد سوء

مدیریت از عوامل مهم تهدید کننده آن است که به بعضی از مصادیق آن اشاره می‌شود: بی‌توجهی به امور معیشتی، عدم درک صحیح کارشناسان از محیط‌های کارگری و دانشگاهی، عدم تشخیص و تحلیل درست بعضی از دانشجویان از سیاست کشور، سیاست زدگی بعضی از دانشجویان و وجود عوامل معاند و وابسته به بیگانه، عدم اشتغال بعد از فارغ‌التحصیلی، نظم‌گریزی، فرهنگ سیاسی نابالغ، قانون ستیزی، عدم مشارکت مردمی، از دست دادن تمایلات ملی، مذهبی و ... رواج مواد مخدر و فحشا، ترویج فرهنگ بیگانه، از دست دادن خودباوری علمی و فرهنگی، عدم اقتصاد پویا و سالم، عدم توانمندی پلیس و کارآمدی آن، عدم امر به معروف و نهی از منکر، عدم تربیت دینی، تهاجم فرهنگی، عدم دفاع از ارزش‌ها و هنجارهای جامعه، نبود نخبگان و فرار مغزها، عدم بهداشت روانی، عدم تعدیل و همسو ساختن قدرت جوانان، پایین بودن آستانه تحمل، قوم‌گرایی و نقش منفی رسانه‌ها و صدا و سیما در برهم زدن اوضاع یا هنجارهای جامعه از متغیرهای دخیل مستقیم یا غیر مستقیم پیدایش بحران‌های اجتماعی است که امنیت داخلی را خدشه‌دار می‌کند.

انقلاب، کمیته‌های مردمی و تجارب چند کشور

از ویژگی‌های مشابه انقلاب‌ها آرمان‌گرا بودن انقلابیون و تلاش برای ایجاد شرایط و وضعیت بهتر از زمان رژیم و نظام سیاسی پیشین است تا شرایط بهتر و مطلوبی را برای جامعه پدید آورند. یکی دیگر از ویژگی‌های مشترک انقلاب‌ها تشکیل هسته‌ها و کمیته‌های انقلابی و مردمی است. که در واقع بیشتر شبه نظامی و شبه پلیسی است مانند تشکیل کمیته‌های مردمی پس انقلاب انگلستان، روسیه، فرانسه، کوبا و چین که به صورت جدول، مشخصات بعضی از آنها بیان می‌شود (ماله و ایزاک، ۱۳۷۹، و شاهنده، ۱۳۶۶).

جدول خلاصه انقلاب‌ها و حافظان امنیت

کشور	سال انقلاب	نام حافظ انقلاب	اقدامات
فرانسه	۱۷۸۹	کمیته‌های مردمی و پارتیزان‌های انقلابی	۱- مراقبت و محافظت از انقلاب ۲- سرکوبی مخالفان و ضد انقلاب ۳- دفاع فردی از لشکرکشی کشورهای سلطنتی
روسیه	۱۹۱۷	کمیته‌های مردمی - سوسیالیستی (دهقانان و کارگران)	۱- دفاع و مراقبت از انقلاب نوپا ۲- جنگ با روس‌های سفید و نیروهای هوادار بریتانیا
چین	۱۹۵۱	کمیته‌های خلقی و مردمی (دهقانان)	۱- مراقبت و حمایت از انقلاب چین ۲- بسط و گسترش سوسیالیستی دهقانی بر مبنای آیین کنفوسیوس
کوبا	۱۹۵۹	کمیته‌های مردمی و خلقی شبه نظامی و پلیسی	۱- مراقبت از انقلاب و دستاوردهای آن ۲- توسعه سوادآموزی و بهداشت در میان مردم

فرآیند تشکیل کمیته‌های انقلاب اسلامی

در روز ۲۲ بهمن ۱۳۵۷، جهان و عرصه روابط بین‌المللی، شاهد تولد و حدوث انقلابی نوین و شگرف بود. انقلابی که بر خلاف سایر انقلاب‌های متداول و معروف جهان که صرفاً ماهیت مادی داشته‌اند آکنده از عناصر معنوی، اخلاقی و دارای هویتی دینی و معنوی مبتنی بر آموزه‌های درخشان و الهی - انسانی مکتب حیات بخش اسلام بود که به رهبری رادمردی از تبار ابراهیمیان تاریخ و پرورش یافته مکتب سرخ تشیع یعنی حضرت امام خمینی (ره) به پیروزی رسید و فصل نوینی را در تاریخ انقلاب‌های جهان و تحولات عرصه روابط بین‌الملل رقم زد و بشریت مفتون تمدن مادی غرب را به سوی افق‌های بیکران معنویت و بازگشت به خویشتن خویش دعوت کرد. انقلاب اسلامی در سه سطح و حوزه داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی زمینه ساز تحولات مهم شد. حسب ضرورت و شرایط زمانی و اجتماعی دوران انقلاب، سازمان‌ها و نهادهای جدیدی تشکیل می‌شوند که مسئولیت‌ها و مأموریت‌های خطیر و حساسی را عهده‌دار می‌شوند. در میان این سازمان‌ها یکی از مهم‌ترین و اولین سازمان‌ها و نهادهای انقلابی که بلافاصله پس از پیروزی انقلاب اسلامی پدید آمد «کمیته انقلاب اسلامی» بود که وظیفه خطیر حفاظت، مراقبت، صیانت و نگهداری از امنیت و آسایش عمومی شهروندان

و مقابله با عناصر مخل امنیت و ضد انقلاب را در سراسر گستره پهنای کشور عهده‌دار بود (ترابی و بختیاری، ۱۳۸۵: ۱۷۲).

هسته‌های اولیه کمیته انقلاب اسلامی به صورت طبیعی و خودجوش از متن توده‌های مردم مسلمان و متین و از درون مساجد در سراسر کشور تکوین یافت که ابتدا در قالب کمیته استقبال از حضرت امام، سازمان‌دهی شده بود و با ورود ظفرمند حضرت امام در ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ به ایران این زمینه فراهم شد و از ۲۳ بهمن ۱۳۵۷ یک روز پس از پیروزی انقلاب اسلامی و شکست قطعی رژیم پهلوی و عقب‌نشینی و مخفی شدن شاپور بختیار، آخرین نخست‌وزیر رژیم پهلوی، نظام جمهوری اسلامی ایران پای به عرصه وجود گذاشت و حضرت امام خمینی (ره) مسئولیت فرماندهی کمیته‌های انقلاب اسلامی را به حضرت آیت‌الله مهدوی کنی که از شخصیت‌های برجسته انقلابی در میان علما و روحانیون متعهد و مبارز بودند، واگذار کردند و به سرعت شعبه‌های مختلف کمیته‌های انقلاب یعنی مردمی‌ترین سازمان و تشکیلات دوران انقلاب پایگاه حضور گسترده اقدار مختلف اجتماعی شد، که در پیروزی انقلاب اسلامی نقش مهمی داشتند که مهم‌ترین این اقدار عبارت بودند از:

- ۱- علما و روحانیون متعهد و مردمی، شخصیت‌های سیاسی، اجتماعی و انقلابی؛
- ۲- برخی از زندانیان سیاسی آزاد شده از زندان‌های رژیم پهلوی؛
- ۳- استادان دانشگاه‌ها و آموزگاران دبیرستان‌ها و مدارس کشور؛
- ۴- دانشجویان و دانش‌آموزان کشور؛
- ۵- کارگران و کارمندان؛

۶- دهقانان و کشاورزان در سطح کمیته‌های شهرستان‌ها و بخش‌های کوچک.
در این میان حضور علما و روحانیون متعهد و نخبگان علمی، سیاسی و انقلابی امتیاز و نعمت ارزشمندی برای کمیته‌های انقلاب اسلامی به شمار می‌رفت (همان، ۱۷۴).

حضور علما و روحانیون متدین، مردمی و پاک دامن، عامل مؤثری برای صحت عمل و سلامت کمیته‌های انقلاب اسلامی و پیشگیری از تندروری‌ها و افراط در انجام مأموریت‌های انقلابی که به طور طبیعی در شرایط اول هر انقلابی پدید می‌آید، بود و می‌توان بخشی از نتایج و پیامدهای این حضور عمیق و کارآمد را به شرح زیر عنوان کرد:

- ۱- پیشگیری نسبی از افراط و تندروری‌های طبیعی دوران اول انقلاب که توسط عناصر جوان، پر تحرک، بی‌تجربه صورت می‌گرفت؛
- ۲- تلاش برای رعایت حدود، مقررات، قوانین و احکام شرع با توجه به اطلاعات کم عناصر جوان از مبانی عالی اسلامی؛
- ۳- رعایت اخلاق و ادب در مأموریت‌های محوله؛
- ۴- توسعه و گسترش فرهنگ ایثار و فداکاری در میان اجتماع؛

۵- گسترش فرهنگ و ارزش‌های انقلاب اسلامی در میان نیروهای انسانی؛
 ۶- ارتقای سطح وحدت و همبستگی ملی و تقویت روز افزون پایگاه مردمی و اجتماعی کمیته‌های انقلاب اسلامی؛
 ۷- تربیت کارکنان و نیروهای متدین و کارآمد برای سایر نهادها و سازمان‌های کشوری.
 در میان علما و روحانیون بزرگواری که در کمیته انقلاب اسلامی نقش مهم و حساسی ایفا کردند؛ بدون تردید حضرت آیت‌الله مهدوی کنی و آیت الله باقری کنی نقشی تاریخی و اساسی داشتند. آنان در فاصله سال‌های بهمن ۱۳۵۷ تا آذر ماه ۱۳۶۱ نزدیک به چهار سال هدایت و فرماندهی کمیته انقلاب اسلامی را عهده‌دار بودند و در کنار آنان بسیاری از علما و روحانیون مبارز در استان‌ها و شهرهای مختلف مسئولیت خطیر کمیته‌ها را عهده‌دار شدند. ساختمان ستاد مرکزی کمیته‌های انقلاب اسلامی در تهران، ساختمان مجلس شورای اسلامی سابق در میدان بهارستان و در جوار مسجد سپهسالار (مدرسه عالی شهید مطهری «ره») قرار داشت و کانون فعالیت‌های انقلابی جوانان پرشور، متدین و عاشق انقلاب و حضرت امام بود که برای دفاع از کشور و انقلاب اسلامی و مراقبت از آن با انگیزه الهی و اخلاص مشغول پاسداری و حراست بودند (پیشین، ۱۷۵). اسامی و مشخصات تعدادی از علما و روحانیون بزرگواری که مسئولیت کمیته‌های مناطق مختلف تهران را در سال‌های اول پیروزی انقلاب اسلامی بر عهده داشتند به شرح زیر ارائه می‌شود.

مشخصات کمیته‌های انقلاب اسلامی مناطق مختلف تهران و اسامی مسئولان آن

شماره کمیته	نام و نام خانوادگی مسئول کمیته	آدرس و محدوده
منطقه یک ۱	حجه‌الاسلام آقای مصطفی ملکی	تجربیش: جاده قدیم شمیران بین قیصریه و میدان تجربیش کوچه اسدی. محدوده: جنوب: منطقه زیر مبارک آباد شرقی: خیابان مبارک آباد. حدود منطقه: خیابان دولت انوری بزرگراه ونک
منطقه دو ۲	حجه‌الاسلام آقای مروارید و حجه‌الاسلام آقا جواد الهی	مرکز: ستارخان، مسجد المهدی، خیابان زنجان، محدوده، شرق: امیرآباد بزرگراه ونک، جنوب: آیزنهاور، جاده مخصوص کرج
منطقه سه ۳	حجه‌الاسلام آقای رضی شیرازی و آیه‌الله سید علی گلپایگانی	مرکز: مسجد شفا، دوراهی یوسف آباد، محدوده: شمال، بزرگراه ونک جاده فرحزاد، جنوب: تخت طاوس، خیابان ایران نوین، شرق: بزرگراه شاهنشاهی سابق، غرب: مسیل فلفل
منطقه چهار ۴	حجه‌الاسلام آقای دکتر مفتاح و آقای مهندس شافعی	مرکز: کاخ جوانان، جاده قدیم شمیران نرسیده به حسینیه ارشاد. محدوده: شمال خیابان محمدیه، بزرگراه قصر، ۲۵شهریور، شرق، مسیل شرقی مجیدیه، غرب: قسمتی از جاده قدیم، خیابان داودیه، ظفر، بزرگراه شاهنشاهی سابق

ادامه جدول

شماره کمیته	نام و نام خانوادگی مسئول کمیته	آدرس و محدوده
منطقه پنج ۵	حجه‌الاسلام آقای جلالی خمینی	مرکز: مسجد احمدیه، نارمک، منطقه تهران پارس و نارمک، محدوده: شمال جاده‌علی‌آباد، جنوب: جاده دماوند، خاتم، میدان سیل، برگردان سیلان، شرق: تهران پارس، غرب: مسیل مجیدیه و آرام، خیابان قصر
منطقه شش ۶	حجه‌الاسلام آقای باقری کنی و حجه‌الاسلام آقای جواد الهی	مرکز: مسجد الجواد، میدان ۱۷ شهریور، محدوده شمال: ۲۵ شهریور، بزرگراه شاهنشاهی سابق، تخت‌طاوس، خیابان پهلوی ایران نوین، جنوب خیابان شاهرضا، شرق: خیابان داریوش کبیر، غرب، خیابان امیرآباد
منطقه هفت ۷	حجه‌الاسلام آقای حقی	مسجد امام حسین، میدان فوزیه، محدوده شمال: خیابان قصر جنوب: خیابان فرح‌آباد، خورشید، بیست متری شرق: خاتم، خیابان تهران نو، زاهدی غرب: خیابان داریوش کبیر.
منطقه هشت ۸	حجه‌الاسلام آقای عرفانی	هاشمی شمال: آیزنهاور، جاده مخصوص کرج، جنوب خیابان قزوین، آذری شرق: سی متری ششم بهمن
منطقه نه ۹	حجه‌الاسلام آقای سیدهادی خسروشاهی	شمال: خیابان شاهرضا، غرب: سی متری میدان قزوین و امیریه تا مولوی و خانی‌آباد و شوش و از خانی‌آباد تا میدان شوش شرق: خیابان صاحب جمع، خیابان سیروس، بهارستان و ابن‌سینا تا شاهرضا
منطقه ده ۱۰	حجه‌الاسلام آقای عباسعلی عمید زنجانی و حجه‌الاسلام آقای سید احمد علم‌الهدی	شمال: خیابان ژاله و فرح‌آباد تا سه راه سلیمانیه شرق: خیابان سیروس تا میدان شوش، خیابان رزم‌آرا تا بزرگ راه انوشیروان جنوب: بزرگراه انوشیروان و زمینه‌ای هاشم‌آباد تا جاده خراسان غرب: امتداد خیابان سلیمانیه
منطقه یازده ۱۱	حجه‌الاسلام آقای موحدی کرمانی	شمال: جاده دماوند غرب: خیابان پرواز و امتداد آن تا جاده خراسان (که شمال تهران نو، فرح‌آباد، کوکاکولا افسریه)، دولاب، احمدیه، مسگرآباد و هاشمی
منطقه دوازده ۱۲	حجه‌الاسلام آقای عبدالمجید ایروانی	شمال: خیابان قزوین و خیابان امامزاده حسن و امتداد آن شرق: خیابان امیریه تا مولوی و خیابان خانی‌آباد و امتداد آن در خیابان آرامگاه تا چهار راه چیت‌سازی جنوب: خیابان انوشیروان و جنوب کشتارگاه و جنوب قلعه مرغی و خانی‌آباد و نعمت‌آباد و جاده‌سواوه

ادامه جدول

شماره کمیته	نام و نام خانوادگی مسئول کمیته	آدرس و محدوده
منطقه سیزده ۱۳	حجه الاسلام آقای محمد باقر دشتیانی	شمال: نازی آباد و خیابان شوش از میدان شوش تا خانی آباد و بزرگراه انوشیروان تا کشتارگاه شرق: خیابان رزم آرا تا پمپ بنزین و خیابان آرامگاه از علی آباد تا نهم آبان
منطقه چهارده ۱۴	حجه الاسلام آقای غیوری و حجه السلام آقای محمدی اراکی	شمال: خیابان بزرگراه انوشیروان غرب: جاده شهر ری و اطراف آن تا دولت آباد پل سیمان، باقر آباد، ظهیر آباد، امین آباد، ذوب مس و ...)
کمیته مرکزی تهران	آیت الله مهدوی کنی	میدان بهارستان

منبع: (رحمانی، ۱۳۸۵)

وظایف و مأموریت‌های اولیه کمیته‌های انقلاب اسلامی در بدو پیروزی انقلاب اسلامی یکی از روش‌های بیان مأموریت‌های کمیته انقلاب اسلامی مراجعه به متن اطلاعیه‌های این نهاد انقلابی در بدو انقلاب است. این وظایف و مأموریت‌ها را می‌توان از متن اطلاعیه شماره ۲ کمیته مرکزی انقلاب اسلامی به شرح زیر استنباط کرد:

اعلامیه شماره ۲ کمیته مرکزی انقلاب اسلامی

هموطنان عزیز توجه دارند که سقوط رژیم سابق و خالی شدن ناگهانی حوزه‌های انتظامی، موجب از هم گسیختگی کارها شد و خود به خود سبب شد مردم مسلمان در تهران و شهرستان‌ها، کمیته‌هایی که به نام کمیته امام خمینی معروف شد تأسیس کنند و تا حدی جلوی هرج و مرج و فساد را بگیرند؛ ولی نظر به اینکه این کمیته‌ها خود به خود به وجود آمده ضمن خدمات فراوانی که به وسیله آن‌ها انجام می‌شود نواقصی نیز به بار می‌آورد. بنابراین برای برقراری نظم بیشتر و جلب رضایت عموم از طرف حضرت آیت‌الله العظمی امام خمینی دامت برکاته به گروهی از روحانیون ابلاغ شد که در کمیته‌ها نظارت و سرپرستی کرده و تجدید سازمان کنند تا از بی‌نظمی‌ها جلوگیری شود. با توجه به موارد بالا لازم است نکات زیر مورد توجه هموطنان عزیز خصوصاً اهالی محترم تهران قرار گیرد:

۱- وظیفه کمیته‌ها حفظ امنیت و انتظامات است و هیچ گونه حق دخالت در امور حقوقی و قضایی و عزل و نصب افراد در مؤسسات دولتی و بخش خصوصی ندارند.

کمیتة‌ها نمی‌توانند در وظایفی که مربوط به دادگستری یا دارایی و بازرگانی و غیره است دخالت کنند همچنان‌که دادگاه‌های انقلابی نیز مستقل از کمیتة‌ها هستند. دادگاه‌های انقلابی در تهران از جمعی قضات و فرد یا افرادی از روحانیون از طرف امام خمینی تعیین شده، تشکیل شده است.

۲- برای مأموران انتظامی که زیر نظر کمیتة‌ها کار می‌کنند به زودی کارت جدید یکنواخت صادر می‌شود و کارت‌های گذشته که متنوع و احياناً مجعول بوده به کلی از درجه اعتبار ساقط خواهد بود و هموطنان عزیز اگر افرادی را مشاهده کنند که فاقد کارت جدید هستند و خود را مأمور کمیتة معرفی می‌کنند می‌توانند آن‌ها را به کمیتة مرکزی معرفی کنند.

۳- داشتن کارت کمیتة برای بازداشت کسی کافی نیست تنها با دستور و ابلاغ رسمی، مأموران کمیتة می‌توانند کسی را بازداشت کنند. به هر حال مأموران کمیتة باید کارت و دستور بازداشت خود را در محل مأموریت همراه داشته و ارائه کنند چنانچه افرادی تخلف کنند، مردم می‌توانند با تلفن‌های ۱۶-۳۱۰۰۰۰ مجلس شورای ملی با کمیتة مرکزی تماس بگیرند تا کسانی که بر خلاف مقررات، اقدامی کرده باشند، تحت تعقیب قرار گیرند.

۴- کمیتة‌ها صرفاً یک مأموریت موقت دارند و هر زمان و در هر جا که دولت قانونی، پست انتظامی خود را دایر کنند، کمیتة‌ها وظیفه خود را پایان یافته تلقی می‌کنند و وظایف را به‌عهده مأموران رسمی دولت قرار می‌دهند. به‌طور کلی مأموران کمیتة موظفند که مأموران دولت قانونی را در کارها یاری و مساعدت کنند تا هنگامی که مأموران دولتی بی‌نیاز از مساعدت شوند.

۵- شهر تهران و حومه به منظور تمرکز و هماهنگی بیشتر به ۱۵ منطقه تقسیم شده که حدود آن‌ها بعداً اعلام خواهد شد که مساجد و مراکز هر منطقه از این مناطق زیر نظر کمیتة آن منطقه باید فعالیت کنند.

۶- از اهالی محترم تهران و حومه تقاضا دارد که مسائل مورد نیاز خود را به کمیتة منطقه محل سکونت خود ارجاع کنند تا از تراکم کارها در کمیتة مرکزی کاسته شده و موجبات نارضایتی مراجعان محترم فراهم نشود.

۷- حدود وظایف کمیتة‌ها در بخشنامه جداگانه به آن‌ها ابلاغ خواهد شد تا اصطکاک با کار وزارتخانه‌ها به وجود نیاید و از وزارتخانه‌ها استدعا می‌شود که مراجعان مربوط به آن وزارتخانه‌ها را به کمیتة‌ها ارجاع ندهند.

۸- کلیه کسانی که اموال و اشیایی از کاخ‌ها و منازل دودمان پهلوی و وابستگان آن‌ها در تصرف دارند به موجب فرمان امام هر چه زودتر به کمیتة مرکزی تحویل دهند. بدیهی است اموالی که در کاخ‌ها زیر نظر کمیتة‌ها نگهداری می‌شود به همان صورت می‌ماند تا نمایندگان شورای انقلاب تحویل گیرند. در خاتمه از عموم ملت ایران بالاخص علمای اعلام به خاطر موقعیت حساس و پاسداری از انقلاب اسلامی ملت

ایران استدعا داریم که ما را در این وظیفه مقدس یاری فرمایند و از دوستان پاسدار انقلاب خواستاریم که انضباط انقلابی خود را کاملاً حفظ و در برخوردها حتی با دشمنان، اخلاق و ادب اسلامی را بیش از پیش مراعات کنند (میدان بهارستان، کمیته مرکزی انقلاب اسلامی، اسفند ۱۳۵۷).

امعان نظر در مأموریت‌ها و وظایف یاد شده، بیانگر مسئولیت خطیر و حیاتی و گسترده کمیته‌های انقلاب اسلامی در ابعاد امنیتی و اجتماعی است. و این در شرایطی بود که ساختارهای اداری و امنیتی رژیم پهلوی در مقام عمل، توانایی مدیریت امنیتی جامعه را از دست داده بود و به لحاظ عقلانی هم اعتماد عمیقی به ساختارهای مزبور در میان رهبران انقلاب وجود نداشت. به لحاظ زمانی و حاکمیت شرایط انقلابی در جامعه، کمیته‌های خود جوش از متن مردم، هنوز دارای نظم و انضباط و انسجام منطقی نبودند، به همین دلیل صدور اعلامیه مزبور در اسفند ۱۳۵۷ زمینه‌ای برای حضور فعال تر علما و روحانیون متعهد برای ساماندهی کمیته‌ها و پیشگیری از هرج و مرج و فرصت طلبی عناصر نفوذی و ناصالح بود که این مسئولیت با درایت و هوشمندی آیت اله مهدوی کنی و روحانیون مناطق مختلف تهران و شهرستان‌ها رفته رفته اجرایی شد و کمیته‌های انقلاب اسلامی با نظم و انضباط و هماهنگی به سازمانی قوی، قابل اعتماد، فداکار و فعال در فرآیند تحکیم انقلاب اسلامی ایران تبدیل شد تا جایی که آن را می‌توان نمونه و مصداق عالی یک پلیس اسلامی و مردمی قلمداد کرد.

نمونه‌هایی از عملکرد کمیته انقلاب اسلامی در تأمین امنیت داخلی طی سال‌های (۵۷ - ۶۲)

کمیته انقلاب اسلامی نقش شایان توجهی در ایجاد نظم، امنیت و مقابله با متخلفان، مجرمان به عادت، عناصر ضد انقلاب، عناصر رژیم پیشین و دستگیری مأموران فراری ساواک داشت که در زیر به برخی از آن‌ها به اختصار اشاره می‌شود.

گروهک فرقان (سال ۱۳۵۸)

کشف و دستگیری اعضای گروهک التقاطی فرقان که ترورهای متعددی مانند ترور شهید سپهد قرنی و استاد شهید مرتضی مطهری و شهید دکتر مفتاح را انجام داده بود یکی از اقدامات مهم کمیته انقلاب اسلامی بود.

آیت‌الله باقری کنی قائم مقام کمیته انقلاب اسلامی در مصاحبه‌ای در این رابطه می‌گوید: اگر همه مأموران ساواک رژیم گذشته می‌خواستند اعضای اصلی و شبکه‌های گروه فرقان را شناسایی و دستگیر کنند نمی‌توانستند ولی پاسداران کمیته با کمک بی‌دریغ مردم متعهد و انقلابی و مسلمان توانستند آن‌ها را شناسایی و ریشه آن گروهک را بخشکانند. میزان اطلاعاتی که مردم به ما می‌دادند بیش از اطلاعاتی بود که در اختیار دیگران قرار می‌گرفت و بالاخره همه این افراد با کمک مردم و همکاری برادران سپاه دستگیر شدند.

کودتای نوژه (تیرماه ۵۹)

نمونه دیگری از موفقیت‌های کمیتة انقلاب اسلامی، اطلاع، شناسایی و کشف اولین خانه تیمی اعضای این کودتا بود. در این رابطه آیت‌الله باقری می‌گوید: پاسداران کمیتة انقلاب اسلامی مرکز، موفق شدند با هوشیاری در یک شب تا ۴ بامداد ۳۵۰ نفر از عوامل کودتا را دستگیر کنند و این بزرگ‌ترین ضربه بر ضد انقلاب و عناصر رژیم پهلوی و سلطنت طلبان بود. فداکاری پاسداران کمیتة انقلاب اسلامی در این حادثه صفحه‌ای درخشان از مجاهدت و فداکاری در تاریخ انقلاب اسلامی ایران بود که توطئه خطرناکی را خنثی کردند.

توطئه گروه‌های لیبرال

یکی دیگر از فعالیت‌های درخشان کمیتة انقلاب اسلامی مقابله با توطئه گروه‌های لیبرال طرفدار ابوالحسن بنی‌صدر، اولین رئیس جمهور اسلامی ایران بود که در ۱۴ اسفند سال ۱۳۵۹ (دانشگاه تهران) در ارتباط با ائتلاف گروهک مجاهدین خلق با جبهه ملی بر علیه جمهوری اسلامی ایران و نیروهای خط امام رخ داد که به ضرب و شتم تعداد زیادی از پاسداران کمیتة انقلاب اسلامی منجر شد.

فعالیت پاسداران کمیتة انقلاب اسلامی در کنترل آن مراسم، زمینه‌ساز افشا شدن بیش از پیش چهره واقعی بنی‌صدر بود و به دنبال این حادثه زمینه‌های سقوط و فرار خفت بار بنی‌صدر از ایران فراهم شد.

تشکیل کمیتة کلانتری‌ها در تهران

از دیگر اقدامات مهم کمیتة، استقرار پاسداران کمیتة در کلانتری‌ها در قالب کمیتة‌های کلانتری‌ها در سال ۱۳۵۸ بود که هدف آن کمک و مساعدت به نیروهای شهربانی در جهت اجرای مأموریت‌ها و تلاش برای ارتقای صحت عمل و افزایش روحیه انقلابی و فضای معنوی و انقلابی در کلانتری‌ها بود. این اقدام بنیادین زمینه‌ساز مناسب شدن وضعیت رفتاری نیروهای شهربانی و بالا رفتن ضریب امنیت، برخورد قاطع با متخلفان و مجرمان و در نهایت جلب اعتماد مردم به نیروهای پلیس شد.

ایجاد گشت‌های خیابانی

فعالیت گشت‌های کمیتة انقلاب اسلامی در سطح شهرها به ویژه شهر تهران از فعالیت‌هایی بود که نقش مهمی در تأمین امنیت داخلی و مبارزه با عناصر مخل امنیت ایفا می‌کرد که در این خصوص تعداد زیادی از پاسداران، شهید شدند و خودروهای گشتی آنان مورد حمله مسلحانه قرار گرفت. حضور فداکارانه و هوشمندانه پاسداران کمیتة انقلاب اسلامی برای مقابله با ضد انقلاب باعث شد توطئه‌های خطرناک آن‌ها خنثی شود و امنیت پایدار برای فعالیت‌های دولت و احساس امنیت برای مردم فراهم شود.

اجرای طرح‌های حفاظت از انتخابات

از دیگر فعالیت‌های کمیته انقلاب اسلامی، اجرای طرح‌های حفاظت و مراقبت از امنیت انتخابات در کشور بود.

تأمین امنیت رفراندم جمهوری اسلامی ایران (۱۲ فروردین ۱۳۵۸)، تأمین امنیت انتخابات مجلس خبرگان، تدوین قانون اساسی در همان سال، تأمین امنیت برگزاری انتخابات اولین دوره ریاست جمهوری.

تأمین امنیت برگزاری اولین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی و ... که در مجموع نمونه‌هایی از فعالیت‌های فداکارانه و مهم کمیته در آن سال‌ها است که زمینه ساز رشد و تکوین مردم سالاری دینی و استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران را فراهم می‌آورد.

حفاظت از شخصیت‌ها

پس از آنکه از سال ۱۳۶۰ ترورهای کور سیاسی شروع شد و تعدادی از مردم عادی و مسئولان نظام، ترور گردیدند در چنین شرایطی مسئولیت حفاظت از شخصیت‌های انقلابی به عهده کمیته انقلاب اسلامی گذاشته شد، این امر بعدها در قالب واحد یگان حفاظت، عملکرد شفاف‌تری پیدا کرد. فداکاری‌های شجاعانه پاسداران برای حفاظت از جان شخصیت‌ها و نخبگان سیاسی کشور بسیار ارزشمند بود و باعث شد توطئه ترور شخصیت‌های انقلابی خنثی شود.

شرکت در جبهه‌های جنگ

از دیگر فعالیت‌های کمیته، کمک به نیروهای سپاه و ارتش در جنگ بود که علاوه بر تأمین امنیت داخلی کشور، در جبهه‌های جنگ نیز حضور فعالی داشتند که در قالب دسته‌های چریکی و سپس در قالب تیپ موسی بن جعفر(ع)، تیپ قوامین و سپس لشکر حضرت روح اله در مقابله با رژیم بعثی عراق فداکاری‌های درخشانی داشتند و در این رابطه شهدای فراوانی تقدیم انقلاب اسلامی کردند و تعدادی از آن‌ها جانباز و اسیر شدند.

برخی از آراء و دیدگاه‌های حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری در خصوص کمیته انقلاب اسلامی:

۱- سخنان حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری در ارتباط با کمیته انقلاب اسلامی؛

حضرت امام خمینی (ره) در تقدیر و تشکر از کمیته فرمودند:

«من از شما پاسدارها که لباس پاسداری پوشیده‌اید تشکر می‌کنم. در هر جا هستید پاسداری کنید و از این نهضت طرفداری کنید. زحمات شما برادران کمیته موجب قدردانی است که در آن وقتی که اول انقلاب بود و پیروزی انقلاب بود و طبع هر انقلاب

یک شلوغی‌ها و بی‌امنیتی‌هایی هست، شما بحمدالله توانستید شهرها را امن کنید و تسلط پیدا کنید. بر شهرها از جهت امنیت و از آن وقت تا کنون هم با برادران سپاهی خودتان، ارتشی خودتان، همه خدمتگزار به اسلام و به کشور عزیز خودتان بودید و این امری است که پیش خدا تبارک و تعالی مثبت است و امیدوارم که تا آخر هم این امر ادامه پیدا کند و در درگاه خدای تبارک و تعالی نام شما ثبت بشود با نام کسانی که در صدر اسلام برای پیروزی اسلام خدمت کردند.» (باقری، ۱۳۸۰: ۳۶).

۲- مقام معظم رهبری آیت الله خامنه‌ای (دامت برکاته) در ارتباط با کمیته انقلاب اسلامی (زمان ریاست جمهوری)

«... این نهاد حق حیات برگردن این انقلاب دارد. اگر کمیته نبود قطعاً امنیت تهران و دیگر شهرهای بزرگ و کوچک ایران نبود. آن روزی که هیچ‌کدام از ارگان‌های مملکت حضور نداشتند کمیته آمد و جای اغلب آن‌ها را گرفت و قامت استوار و مستحکم شما برادران عزیز کمیته توانست زیر بار این همه مسئولیت برود ولی خم نشود.»

«من به کمیته‌ها ارادت مخصوص دارم؛ همه نهادها عزیزند؛ اما این نهاد از آن رو که اولین میوه درخت بالنده جمهوری اسلامی است به آن ارادت خاص دارم.»

«کمیته‌ها در دشوارترین و حساس‌ترین ساعات این انقلاب مثل یک پیش مرگ سینه خود را سپر کردند و از نخستین روزهای انقلاب به حراست گل‌های روئیده در کشور ما پرداختند.»

«کمیته‌ها در تاریخ انقلاب اسلامی یکی از مظلوم‌ترین نهادهای انقلاب بودند ... و هدف بمباران تبلیغات دشمن قرار گرفتند.»

«کمیته انقلاب اسلامی روزگاری خلاء موجود در کشور را پر کرد که هیچ چیز دیگر و هیچ ارگان دیگری قادر به پر کردن آن نبود.»

«... کمیته کلید بود که با آن در باب تشکیلات عظیم جمهوری اسلامی گشوده می‌شد. ...؛ اما در کمیته به کسی چیزی نمی‌دادند. ... امروز که به کمیته نگاه می‌کنم یک مشت جوان مؤمن انقلابی، پر شور و علاقه‌مند، صادق و خالص، بر حق، جان بر کف، گوش به فرمان امام و انقلاب و آماده حضور در هر میدانی می‌بینم که میدانی از آن خطرناک‌تر نباشد... کمیته حقیقتاً یک اسطوره انقلابی شد ... یکی از با برکت‌ترین نهادها در انقلاب ما کمیته بود ... در ماه‌های اول کار دولت، نیروی نظامی، انتظامی، دستگاه قضایی را همه کارها را خود او تقریباً یک تنه انجام می‌داد و به جای همه دستگاه‌ها حضور داشت، علاوه بر این از بطن این نهاد تعدادی نهاد متولد شد، سپاه از کمیته بیرون آمد، جهاد از کمیته بیرون آمد و بسیاری از دستگاه‌های اولیه از کمیته بیرون آمدند.»

«کمیته از لحاظ خدمات، جزو نهادهای درجه یک است؛ زیرا که اگر یادتان باشد که حتماً هست در روزهای اول شهر تهران و دیگر شهرستان‌های بزرگ تهدید می‌شد، تنها عنصری که در مقابل این‌ها ایستاد و مقابله کرد و زندگی شهری را سامان داد، کمیته‌ها

بودند، البته نمونه کاملش در تهران بود.» (بیانات مقام معظم رهبری در مقام ریاست جمهوری، ۱۳۶۰: ۶۶ و ۶۴، ۶۳).

نتیجه‌گیری

با عنایت به مواردی که به آن‌ها اشاره شد تجربه‌ی ارزشمند فعالیت‌های انقلابی کمیته‌های انقلاب اسلامی که از متن توده مردم و از کنار مساجد به رهبری علما و روحانیون متعهد و بزرگوار تشیع تکوین یافتند، حاکی از خدمات حیاتی و گرانسنگ کمیته‌های انقلاب اسلامی به نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران است. کمیته‌های انقلاب اسلامی مبدأ و پایه‌گذار سایر نهادهای انقلاب اسلامی در کشور هستند و به برکت مجاهدت‌های خالصانه فرزندان دلاور، متعهد و انقلابی ایران اسلامی در کمیته‌های انقلاب اسلامی زمینه‌های تثبیت انقلاب و نظام نوپای جمهوری اسلامی ایران فراهم شد و پاسداران رشید کمیته‌های انقلاب اسلامی توانستند صفحات زرین از رشادت، فداکاری و جهاد فی سبیل‌الله را بر تاریخ افتخارآمیز ایران اسلامی رقم زنند و اسوه‌های جاودانه‌ای برای سایر نهادها و سازمان‌ها در جمهوری اسلامی ایران شوند. نهاد کمیته انقلاب اسلامی مرکز مهمی برای تربیت کارکنان مؤمن، رشید و متعهد برای سایر نهادهای انقلابی مانند سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، بسیج، جهاد سازندگی و وزارتخانه‌های مختلف مانند وزارت اطلاعات بود. کمیته انقلاب اسلامی با هوشمندی و حسن فراست امام خمینی (ره) به فعالیت خود ادامه داد و توانست نقش شایان توجهی در ابعاد امنیتی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در اوایل پیروزی انقلاب اسلامی ایفا کند و این در شرایطی بود که پاسداران کمیته انقلاب اسلامی به لحاظ اقتصادی کمترین حقوق را دریافت می‌کردند و با اخلاص و فداکاری زمینه ساز تحقق نمونه‌ای از پلیس اسلامی و مطلوب برای کشور شدند. امعان نظر و کالبدشکافی هوشمندانه پژوهشگران و محققان در تاریخچه فعالیت‌های کمیته‌های انقلاب اسلامی در سراسر کشور می‌تواند ارمغان‌های ارزشمندی برای کشور داشته باشد و نسل‌های جدید با ابعاد چالش‌های اوایل پیروزی انقلاب اسلامی آشنا شده و به رمز و راز فداکاری‌ها و مجاهدت‌های پاسداران گمنام و فداکار که از اقشار و طبقات مختلف اجتماع بودند پی ببرند. ملت بزرگوار و هوشمند ایران هرگز خاطره شیرین فداکاری فرزندان رشید خود را در کمیته‌های انقلاب اسلامی فراموش نخواهد کرد. و بهره‌گیری از تجارب ارزشمند کمیته انقلاب اسلامی و فرهنگ پاسداری در راه خدا و دفاع از ارزش‌های الهی و انسانی و عدالت طلبی و مبارزه با مظاهر فسق و فجور و فرهنگ طاغوتی و بسط جلوه‌های رفتاری مبتنی بر فرهنگ درخشان علوی و شیعی توصیه‌ای است بنیادین که می‌تواند گره‌گشای بسیاری از مشکلات جامعه اسلامی ما در ادوار مختلف باشد و نخبگان و مسئولان کشور با فرهنگ ساده زیستی و تلاش در راه خدا و پرهیز از آلوده شدن به فرهنگ تکاثر و ثروت اندوزی و غفلت از ارزش‌های والای اسلامی و فرهنگ تشیع در این رابطه نقش مهمی در کشور ایفا می‌کنند. امید است با بهره‌گیری از این تجربیات ارزشمند، زمینه

برای تکوین پلیس و نیروی انتظامی مطلوب جمهوری اسلامی ایران در کشور فراهم شود.

منابع:

- اچ مزلو، آبراهام (۱۳۷۲). انگیزش و شخصیت. ترجمه احمد رضوانی. تهران: انتشارات آستان قدس رضوی.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۴). معمای امنیت عمومی. مجموعه مقالات ۲، کنکاشی بر جنبه‌های مختلف امنیت عمومی و پلیس. تهران: معاونت پژوهش دانشگاه علوم انتظامی.
- باقری، محمد (۱۳۸۰). دیدگاه‌ها و رهکردها. تهران: معاونت آموزش ناجا.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۶۰). در مقام ریاست جمهوری به نقل از کتاب نیروی انتظامی از دیدگاه فرماندهی معظم کل قوا. فصل دوم.
- ترابی، یوسف و بختیاری، حسین (۱۳۸۵). تاریخچه آموزش عالی نیروهای انتظامی. تهران: معاونت پژوهش دانشگاه علوم انتظامی.
- رحمانی، سیداحسان (۱۳۸۵). نقش کمیته انقلاب اسلامی در امنیت داخلی. پایان نامه کارشناسی ارشد دافوس ناجا.
- روی، پل (۱۳۸۲). به نقل از معمای امنیت اجتماعی. ترجمه منیژه نویدنیا. تهران: فصلنامه مطالعات راهبردی.
- شاهنده، بهزاد (۱۳۶۶). انقلاب‌های جهان. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- عمید، حسن (۱۳۷۷). فرهنگ عمید. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۷۳). فقه سیاسی. جلد ۱، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- ماله، آلبر، ایزاک ژول (۱۳۷۹). انقلاب کبیر فرانسه و امپراتوری ناپلئون. ترجمه رشید یاسمی. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- مجله نگهبان انقلاب اسلامی (۱۳۵۹). شماره ۳۰، تهران: انتشارات واحد فرهنگی کمیته انقلاب اسلامی سابق.
- مطهری، مرتضی (۱۳۶۲). پیرامون انقلاب اسلامی. قم: انتشارات صدرا.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۲). درآمدی بر امنیت اجتماعی، فصلنامه مطالعات راهبردی.